

**STRATEGIJA PAMETNE SPECIJALIZACIJE U KORELACIJI SA
UPRAVLJANJEM RIZICIMA OD KATASTROFA NA KRITIČNOJ
INFRASTRUKTURI – STUDIJA SLUČAJA „INZA GROUP“**

**SMART SPECIALISATION STRATEGY IN COORELATION WITH
DISASTER RISK MANAGEMENT – CASE STUDY INZA GROUP**

Pregledni naučni rad

Dr. sc. Edin Garaplija*

Mr. sc. Asad Karišik*

Mr. sc. Haris Delić*

Sažetak

Bosna i Hercegovina je jedina država u regionu Jugoistočne Evrope koja na svom putu priključenja EU porodici nema po osnovu preporuka Evropske komisije usvojenu Strategiju pametne specijalizacije. Iako je naša država, kao i čitav moderni Svijet, bila izložena riziku globalne pandemije koja je pored uticaja na ljudske živote i zdravlje iza sebe ostavila nesagledive ekonomske posljedice, nadležne institucije se nisu u dovoljnoj mjeri bavile ovim izuzetno važnim strateškim pitanjem koje daje smjernice za kombinovanje industrijskih, obrazovnih i inovacijskih politika kako bi se odabrali strateške prioritetne oblasti za ulaganja zasnovana na znanju. Izostanak pažnje države ne znači da se ovim izuzetno važnim strateškim pitanjem nisu bavile pojedine inovativne organizacije. Jedna od njih je i INZA Group koja unutar svog inovativnog čvorišta (hub), okuplja naučnoistraživačke institute i razvojne centre za upravljanje rizicima u četiri zemlje SEE regiona (Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori). Menadžment ove organizacije je još prije nekoliko godina spoznao značaj i vrijednosti pametne specijalizacije uspješno realizirajući niz domaćih i međunarodnih projekata. Stručnjaci INZA Group su zajedno sa kolegama iz akademske zajednice, vladinih institucija i nevladinog sektora ispreplitali svoje inovativne ideje u četverostruku spiralu izvrsnosti (quadruple helix of excellence) realizacije.

---

* Expert u TC 59 - Društvena bezbjednost i zaštita pri Institutu za standarde BiH, INZA Group, generalni savjetnik Uprave, e-mail: edin.garaplija@gmail.com

* INZA Group, izvršni direktor za poslovni razvoj, e-mail: asad.karisik@gmail.com

* Član naučnog odbora AZUR, e-mail: predsjenik@azur.ba

Ključne riječi: strategija pametne specijalizacije, inovacije, upravljanje rizicima.

Abstract

Bosnia and Herzegovina are the only country in the region of Southeast Europe that does not have a Smart Specialization Strategy adopted on its way to joining the EU family, based on the recommendations of the European Commission. Although our country, as well as the entire modern world, was exposed to a global pandemic risk which, in addition to the impact on human lives and health, left unforeseeable economic consequences, the competent institutions did not sufficiently address this extremely important strategic issue, education and innovation policies to select strategic priority areas for knowledge-based investments. The lack of attention of the state does not mean that some extremely innovative organizations have not dealt with this extremely important strategic issue. One of them is the INZA Group, which within its innovative hub, brings together research institutes and development centers for risk management in four countries in the SEE region (Bosnia and Herzegovina, Serbia, Croatia and Montenegro). A few years ago, the management of this organization realized the importance and value of smart specialization by successfully implementing several domestic and international projects. INZA Group experts, together with colleagues from academia, government institutions and the non-governmental sector, have intertwined their innovative ideas into a quadruple helix of excellence.

Key words: smart specialization strategy, innovation, risk management.

1. UVOD

Kako bi smo u ovom radu detaljnije bavili korelacijom zadanih pojmova, kao i analizom studije slučaja na odabranoj reprezentnoj kompaniji, moramo se najprije upoznati sa osnovnim pojmovima pametne specijalizacije i upravljanja rizicima od katastrofa.

U definiciji OCED-a* se ističe: Pristup *pametne specijalizacije* kombinuje industrijsku, obrazovnu i inovacijsku politiku kako bi sugerisao da zemlje ili regioni identifikuju i odaberu ograničen broj prioriternih oblasti za ulaganja zasnovana na znanju, fokusirajući se na njihove komparativne prednosti. To podrazumijeva:

- Efikasnije trošenje javnih resursa, koncentrišući se na određene domene znanja ili stručnosti.
- Stvaranje sinergije između javnih mehanizama podrške za istraživanje i razvoj i inovacije, industrijsku promociju i institucije za obuku.
- Eliminaciju fragmentacije i dupliciranja političkih intervencija koje mogu rezultirati rasipanjem javnih resursa.
- Identifikacija najjačih ili perspektivnih domena za preduzetništvo i rast kroz pažljivu analizu postojećih sposobnosti, imovine, kompetencija, konkurentskih prednosti u gradu, regionu ili zemlji.
- Mehanizmi za omogućavanje strateškog razvoja zasnovanog na višeslojnim interakcijama i interakcijama sa više uprava.
- Mapiranje i „benchmarking“ klastera uključujući analize uloge i uticaja ključnih igrača.
- Sistemi praćenja i evaluacije zasnovani na dokazima za odabir domena znanja i inovativnih projekata.

Na 69. sjednici Generalne skupštine Ujedinjenih nacija*, u septembru 2014, razgovaralo se o ciljevima održivog razvoja nakon 2015. godine. Tematika inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta zauzela je istaknuto mjesto u raspravi o razvojnoj agendi. Istaknuto je da inovacija mogu dati važan doprinos unapređenju ove agende, budući da pokreću povećanje produktivnosti, uštede na oskudnim resursima i olakšavaju promjenu obrazaca proizvodnje i potrošnje iz neodrživog u održivi razvoj. Pametna specijalizacija je relativno nov pristup inovacijskoj politici i politici ekonomskog razvoja. To je strategija u kojoj vlade osmišljavaju i primjenjuju svoje instrumente politike na osnovu tržišnih signala kako bi se iskoristili postojeće sposobnosti, sredstva

---

* *The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) je međunarodna organizacija koja radi na izgradnji boljih politika za bolje živote.*

* *United Nations Economic Commission for Europe, https://www.oecd.org/sti/inno/smart_specialisation_geneva2014.pdf*

i kompetencije u sektoru preduzeća za promociju inovacija i za stvaranje novih komparativnih prednosti.

Na ovom skupu su se okupili vodeći kreatori politika, predstavnici civilnog društva, poslovne i akademska zajednice da bi diskutovali o pitanja primjenjivosti politika koje se tiču:

- Analiziranja postojećih snaga i slabosti i prepoznavanje potencijala za pametna specijalizacija na lokalnom, regionalnom ili nacionalnom nivou;
- Identifikovanja prioritetnih oblasti za alociranje javnih resursa za isticanje postojećih kompetencije i jačanje tržišno vođenih inovacija;
- Razvijanja strategija koje maksimiziraju sinergiju između politika za inovacije, razvoj preduzeća i formiranje ljudskog kapitala;
- Izgradnje uspješnih partnerstava između vlade, biznisa i znanja institucije;
- Povezivanja regiona unutar i preko granica;
- Uloga klastera izvrsnosti;
- Doprinos strategija pametne specijalizacije održivoj ekonomiji razvoja u regionu UNECE.

U svojoj naučnoistraživačkoj monografiji pod nazivom „Harmonizacija procesa identifikacije, analize i evaluacije rizika na kritičnoj infrastrukturi u vanrednim situacijama“, Garaplija, E., (2018) ističe da je *upravljanje rizicima* relativno nova disciplina u oblasti društvenih nauka, vezana za opštu i nacionalnu sigurnost, koja je sa svojim razvojem počela nakon Drugog svjetskog rata, prvobitno se bazirajući na proučavanje špekulativnih rizika u bankarstvu i osiguranju da bi 70-tih godina prošlog vijeka izrasla u posebnu disciplinu koja se bavi proučavanjem uzroka, posljedica i prevencije od prirodnih katastrofa i kriza uzrokovanih ljudskom namjerom ili nemarom.

Krizni menadžment kao sistemski proces i disciplinu koja će svojim metodičkim pristupom pomoći svim akterima uključenim u upravljanje krizama, definišu i tretiraju u svojoj knjizi „Krizni Menadžment“, Kešetović, Ž., Korajlić, N., Toth, I., (2013) ističući „da su krize jedna od konstanti ljudske istorije. Njihova imena i datumi obilježavaju ere, a pod njihovim utjecajem izmijenila su se društva i kulture. Danas na početku XXI stoljeća ljudsko znanje se multiplikuje veoma brzo, a čovjekova moć nad prirodom izgleda bezgranična. Međutim, moderni čovjek ipak danas živi, kako veli Urlih Bek, u

„društvu rizika“, opsesivno zabrinut za svoju bezbjednost i veoma osjetljiv na najmanji znak njezina ugrožavanja.“

Nadalje, Garaplija, E., Đidić, S., i Klarić, S., (2019) navode da „pojam smanjenja rizika od katastrofa (engl. Disaster Risk Reduction - DRR) predstavlja integrisani pristup identifikaciji, procjeni i mjerama za smanjenje rizika. U poslednjih deset godina, rizik od katastrofa se povećava, odnosno rastu negativni uticaji na živote i zdravlje ljudi, okoliš, ekonomski razvoj i društven-politički poredak“.

Obzirom da najteže krize najviše pogađaju najranjivije dijelove društva i društvenu kritičnu infrastrukturu, spomenućemo i stav Peroua (1999) koji ističe da su u kritičnim infrastrukturama prisutni faktori koji ih čine izuzetno ranjivim: kompleksnost, međuzavisnost i kaskadni (domino) efekat. Pa tako možemo zaključiti da bez sagledavanja šire slike kategorisanja i međuzavisnosti pojedinih kritičnih infrastruktura, ne možemo pravilno upravljati kriznim situacijama koje ih pogađaju. Određivanje prioriteta je jedan od ključnih faktora efikasnog upravljanje krizama. Kako su se ovi prioriteti smjenjivali s globalnim razvojem svih proizvodnih i uslužnih grana industrije, tako se sve više stvarala potreba za novim informacionim tehnologijama kojima će se brže, preciznije i efikasnije upravljati krizama.

2. KORELACIJA IZMEĐU STRATEGIJE PAMETNE SPECIJALIZACIJE I UPRAVLJANJEM RIZICIMA OD KATASTROFA

Prirodne i druge katastrofe pogađaju najranjivije kategorije i kritičnu infrastrukturu koja je „žila kucavica“ savremenog društva, bilo da se radi o energetske, saobraćajne, telekomunikacione, ekonomske, političke ili nekoj drugoj prepoznatoj infrastrukturi. U duhu suvremenih izazova, potrebno je sistematski identificirati, analizirati i evaluirati tačke korelacije sistema za upravljanje krizama na kritičnoj infrastrukturi sa strategijom pametne specijalizacije, čija je jedna od suštinskih zadaća da identificira najjače domena za preduzetništvo, razvije Mehanizme za omogućavanje strateškog razvoja zasnovanog na višeslojnim interakcijama i interakcijama sa više uprava i mapira klastere, uključujući i analize uloge i uticaja ključnih igrača. Koji su to ključni igrači koji sinergijski trebaju razvijati strategije, mehanizme, klastere, inovativna rješenja i druge alate prije svega one digitalne kako bi unaprijedili

i zaštitili čitav proces planiranja, izgradnje, opremanja, održavanja i zaštite objekata i sistema kritične infrastrukture?

Prije svega to je vladin sektor koji predstavlja prvu kariku u lancu, kojom se kreiraju politike održivog razvoja društva kroz niz „modernih“ zakonskih rješenja baziranih na nauci i znanju, kao i zakonodavne politika koje će omogućiti ubrzani razvoj i efikasnost kritične infrastrukture.

Druga karika lanca je akademska zajednica, koja kroz svoj obrazovni i cjeloživotni proces učenja treba razvijati „pametne“ kadrove za pametne specijalizacije, što bi u suštini trebalo da znači da se proces visokog obrazovanja treba specijalizirati na potrebne resurse za unaprijeđenje postojećih i izgradnju novih kapaciteta i sistema kritične infrastrukture.

Model javno-privatnog partnerstva je dokazano najefikasniji pristup uspostavi održivog razvoja, kojim se ubrzano definiše korelacija između pametne specijalizacije i upravljanja rizicima na kritičnoj infrastrukturi. Na taj način se otvaraju atraktivna radna mjesta, pa privatni sektor i javne institucije na kojima počiva kritična infrastruktura zajednice, predstavljaju treću kariku koja se naslanjaju na prethodne u lancu pametne specijalizacije.

Četvrta karika, ne manje značajna od prethodne tri, je nevladin sektor, odnosno civilno društvo kao nezaobilazni akter za kreiranje javnog mijenja, odnosno podizanje nivoa svijesti zajednice o neophodnosti i primjenjivosti ovakvog modela za unaprijeđenje standarda i kvalitete života.

3. STUDIJA SLUČAJA – INZA GROUP

Ova privatna organizacija već više od 50 godina kreira trendove, modele i alate za efikasnije upravljanje rizicima. Na temeljima višedecenijskog naučnoistraživačkog rada nastala su mnoga inovativna rješenja primjenjiva na više stotina projekata širom regiona Jugoistočne Evrope. Razvojni put ove grupacije je započeo sa uspostavom Instituta za zaštitu od požara i eksplozije, koji je u svom sjedištu u Sarajevu (Bosna i Hercegovina) imao jedinu termodinamičku laboratoriju i inspeksijsko tijelo na prostoru tadašnje Jugoslavije, nastalu u saradnji sa njemačkim institutom u Rosenhajmu. Nakon uspostave Dejtonskog mirovnog sporzuma, u okviru insituta je nastavljen razvoj i drugih inženjerskih disciplina zaštite, prije svih zaštite i zdravlja na radu i zaštite životne sredine (Health, Safety & Enviroment - HSE). A u poslednjih desetak godina ova poslovna grupacija se proširila i na nekoliko srodnih Instituta u Beograd (Srbija), Podgorici (Crna Gora) i Zagrebu

(Hrvatska), fokusiranih na razvoj digitalnih modela integrisanog upravljanja rizicima ukorak sa globalnim trendom digitalne transformacije. Primjenjujemo inovativna digitalna rješenja za saradnju na informacionom modeliranju zgrada (BIM), koristeći inženjerske podatke iz više sistema u geoprostornom kontekstu (GIS)*.

INZA je da unapređuje projekte svojih partnera, uz stručnu podršku i tehničko-tehnološku kompetentnost svojih kadrova u inženjerskim centrima, akreditovanoj laboratoriji i inspeksijskom tijelu u zemljama jugoistočne Evrope. Inženjerski timovi INZA Group istražuju projekte i probleme zasnovane na web iskustvu koje je jednostavno za korištenje. Inovativna integrisana i prilagođena rješenja zahtjevima partnera, sastoje se od dokumentacije i digitalnih aplikacija za poboljšanje kontrole rizika i efikasnosti projekta u svim njegovim fazama.

Misija ove organizacije je da poboljša inženjersku podršku partnerima INZA Grupe za efikasnije upravljanje projektima izgradnje i održavanja kritične infrastrukture koristeći inovativne proizvode GeoBIM i HSE, zasnovane na naučnoistraživačkom radu, pružajući:

- Premium integrirane inženjerske usluge
- Inovativne digitalne proizvodi i rješenja
- Usklađivanje projekta sa EU standardima kvalitete

Vizija INZA Grupe je da izgradi vodeću poziciju u razvoju digitalnih modela integrisanog upravljanja rizicima u skladu sa RIS3 strategijom pametne specijalizacije kreirajući:

- Istraživanje i razvoj inovacija
- Atraktivna nova radna mjesta
- Poboljšanje profesionalnih vještina

Vrijednosti INZA Group kao regionalnog lidera u oblasti naučnih istraživanja usmjeren je na razvoj i unapređenje digitalnih rešenja za upravljanje rizicima za kritične infrastrukturne projekte i održivi razvoj pametnih zajednica otpornih na klimatske promjene, uzimajući u obzir univerzalne vrijednosti za:

- Ljude,

---

* www.inzagroup.eu

- Životnu sredinu i
- Društvenu odgovornost

Na svom razvojnem putu dugom poslednjih 50 godina, ova organizacija je evoluirala od tradicionalne institutske organizacije, kakvih je u tadašnjem socijalističkom okružju Jugoslavije bilo na stotine, transformišući se iz državnog u privatno vlasništvo, zauzimajući razvojnu strategiju pametne specijalizacije u okružju digitalne transformacije modernog društva. Zahvaljujući više decenijskom iskustvu i stečenom znanju, INZA Group je među prvima prepoznao značaj sistema kritične infrastrukture Bosne i Hercegovine ali i njenog bližeg okruženja.

Naoružavajući se sa akademskim kadrovima iz različitih naučnih polja, okrenutim naučnoistraživačkom radu i izazovima sistema kritične infrastrukture, INZA je napravila sinergiju sa mnogobrojnim naučnim institucijama u regionu, od kojih su najznačajnije: Arhitektonski, Mašinski, Prirodno-matematički i Građevinski fakultet u Sarajevu, Elektrotehnički u Istočnom Sarajevu, Fakultet inženjerskom menadžmenta u Beogradu, Građevinski fakultet u Podgorici, Građevinski fakultet u Ljubljani, Veleučilište Velika Gorica u Zagrebu i Visoka poslovna škola CEPS u Kiseljaku, te niz drugih srodnih instituta i naučno istraživačkih organizacija. Na ovaj način je INZA planski ojačavala svoju radnu bazu, birajući najkvalitetnije i najtalentovanije mlade inovatore, koje je kroz različite realizovane programe stipendiranja, stručnog i pripravničkog usavršavanja, usmjeravala u nedostajuće oblasti, istovremeno kreirajući potražnju za atraktivnim radnim mjestima.

Zahvaljujući svojim inovativnim rješenjima u upravljanju rizicima i integraciji faza identifikacije, analize i vrednovanja, INZA tim je u poslednjih desetak godina zadobio povjerenje velikih javnih infrastrukturnih sistema i realizovao na desetine projekata u saradnji sa javnim institucijama i sistemima kritične infrastrukture, kao što su autoceste Federacije BiH, ministarstva saobraćaja Crne Gore i Hrvatske, elektroenergetske javne kompanije u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Crnoj Gori i Hrvatskoj, ministarstva zdravlja Srbije i Hrvatske itd. Ova sinergija sa javnim institucijama i organizacijama u vlasništvu države, kroz različite vrste saradnje od klasične putem javnih tendera, pa sve do strateške saradnje u naučnoistraživačkom razvoju, predstavlja svojevrsni uspješni model javno privatnog partnerstva, čemu svjedoče na desetine uspješno realizovanih projekata vezanih za različite

sistema kritične infrastrukture. U svojoj referenci, INZA navodi izradu digitalnog modela upravljanja rizicima, procjena ugroženosti i planova zaštite i spašavanja i zaštite od požara za JP Elektroprivreda BiH, uspostava HSE sistema pri izgradnji 40 km autoceste na koridoru 5C kroz Bosnu i Hercegovinu, izrada digitalnog modela upravljanja rizicima u Brčko distriktu BiH, izrada BIM modela održavanja za Kliničke centre u Beogradu i Nišu, uspostava HSE sistema za velike trgovačke lance METRO u Srbiji, mapiranje rizika u sistemu elektrodistribucije Elektroprivrede Srbije, uspostava sistema pri izgradnji 41 km autoceste u Crnoj Gori, izrada preduzetnih planova i procjena rizika zaštite i spašavanja u elektroprivredi Crne Gore itd.

INZA je uspješno realizovala i niz prekograničnih projekata u saradnji sa nevladinim organizacijama: Asocijacijom za upravljanje rizicima u Bosni i Hercegovini, Nacionalnim udruženjem za upravljanje rizicima u Srbiji, Agencijom za razvoj sjevera Crne Gore i dr. U ovim projektima INZA je bila ili partner ili izvođač pri realizaciji projekata finansiranih od strane EU, kojima se jačala prevencija i otpornost civilnog društva od prirodnih katastrofa, kao što su poplave, požari, zemljotresi, pandemije i dr. Ovi projekti su također pri svojoj realizaciji u različitim segmentima tretirali sisteme kritične infrastrukture, kao žile kucavice modernog društva, čime se razvijalo javno-privatno partnerstvo i sinergija sa vladinim sektorom i državnim institucijama i organizacijama, kao i sa akademskom zajednicom čiji stručnjaci su bili uključivani u uspješnu realizaciju ovih projekata.

4. ZAKLJUČAK

Različite i mnogobrojne su tačke korelacija između strategije pametne specijalizacije jednog modernog društva i njegovih sistema kritičnih infrastrukture. Tu priliku u svome razvoju je prepoznala naučnoistraživačka kompanija INZA, specijalizirana za digitalne modele integrisanog upravljanja rizicima. Na ovaj način su nastala nova atraktivna radna mjesta za talentovane kadrove kao i inovativna rješenja, zahvaljujući kojima su unaprijeđeni različiti postojeći sistemi zaštite i upravljanja rizicima na kritičnoj infrastrukturi. Upravo je primjenjivost ovog modela i njegov jedinstveni pristup postavci i rješavanju projektnih zadataka po metodologiji identifikacije, analize i vrednovanja rizika, doprinio stvaranju jednog nukleusa inovativnog stečenog znanja i dobrih praksi, kao budućeg modela u realizaciji strategija pametnih specijalizacija. Možemo zaključiti da iako Bosne i Hercegovina kasni za

zemljama regiona u realizaciji uspostave strategije pametne specijalizacije, zahvaljujući znanju, inovativnosti i upornosti privatnog sektora, zaživjeli su riziko-bazirani modeli upravljanja sistemima kritične infrastrukture. Sinergijski pristup izgradnje četverostrukog lanca izvrsnosti između akademske zajednice, javnog i privatnog sektora, kao i organizacija civilnog društva, doprinosi sistemskom rješavanju problematike uspostave održive ekonomije u skladu sa strateškim ciljevima pametne specijalizacije, a posebno u osjetljivim i strateškim resorima i sistemima kritične infrastrukture. Na ovaj način se postiže efikasnije trošenje javnih resursa, koncentrišući se na određene domene znanja ili stručnosti, zatim stvaranje sinergije između javnih mehanizama podrške za istraživanje i razvoj i inovacije, industrijsku promociju i institucije za obuku, kroz eliminaciju fragmentacije i dupliciranja političkih intervencija koje mogu rezultirati rasipanjem javnih resursa.

LITERATURA

1. Garaplija, E., (2018). „Harmonizacija procesa identifikacije, analize i evaluacije rizika na kritičnoj infrastrukturi u vanrednim situacijama“,
2. Garaplija, E., (2018). Proces identifikacije, analize i evaluacije kritične infrastrukture u vanrednim situacijama. Institut za zaštitu od požara i eksplozije iz Sarajeva, Fakulteta za inženjerski menadžment i Instituta za upravljanje rizicima iz Beograda,
3. Đuzel, M., Korajlić, N., Selimić, M., (2020). Istraga lica mjesta zrakoplovne nesreće. Časopis za društvene i tehničke studije „Društvena i tehnička istraživanja“. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak,
4. INZA Group, www.inzagroup.eu,
5. Kešetović, Ž., Korajlić, N., Toth, I., (2013.). Krizni Menadžment. Sarajevo: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerziteta u Sarajevu; Veleučilište Velika Gorica,
6. Korajlić, N., (2012). Istraživanje krivičnih djela. Pravni fakultet, Univerzitet u Sarajevu,
7. Korajlić, N., (2012). Kriminalistička metodika. Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj,
8. Korajlić, N., Kešetović, Ž., Toth, I., (2013). Značaj i uloga upravnog vrha u kriznom menadžmentu. Zbornik radova 8. međunarodne znanstvene i stručne konferencije Menadžment i sigurnost - M&S,
9. Korajlić, N., Smalbegović, A., (2020). Crisis Management in Bosnia and Herzegovina. International Scientific Journal, 38 vol. XX,
10. Perrow, C., (1999.). Normal Accidents, Living with High-Risk Technologies (2nd edition), Princeton, Princeton University Press.
11. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) je međunarodna organizacija koja radi na izgradnji boljih politika za bolje živote,
12. Toth, I., Kešetović, Ž., Stranjik, A., Korajlić, N., (2012). Problemi uspostave sustava kriznog menadžmenta u EU. Zbornik radova, 5. Međunarodna konferencija "Dani kriznog upravljanja", Veleučilište u Velikoj Gorici,
13. United Nations Economic Commission for Europe, https://www.oecd.org/sti/inno/smart_specialisation_geneva2014.pdf